

Discursu institucional de la Presidenta de l'Academia

Ilustrísimes autoridaes, señores académiques y académicos, amigues y amigos:

Otra vuelta, una vegada más aconceyámonos nesti noble edificiu del Teatru Campoamor d'Uviéu pa celebrar el *Día de les Lletres Asturianes*, que fai esti añu la so edición número trenta y seis.

Y como sempre, é obligación ben prestousa principiari dándovos a todos y a todas a miyor das acoyidas y tresmitirvos al mesmo tiempo el fondo agradecimientu da institución que presido porque un ano tras outro veñáis á súa chamada. Mui-tas gracias a todas as autoridades presentes, polítiques y académiques; a os representantes de sindicatos, asociacióis y entidaes ciudadanas; y al peteiru d'amigos y amigues que quixestes axuntarvos a nós neste día de festexu da lliteratura y dos escritores asturianos, pero tamén día de reivindicación da nosa llingua.

Y nun quiero dexar de tener un recuerdu especial pa tolos que nos aidaron a facer camín a lo llargo d'estos trenta y seis años y güei yá nun tán. Esi camín qu'ellos abrieron siguiremos triándolu nós, pasu ente pasu, pero ensin descansu hasta que la llingua algame l'oxetivu pol qu'ellos trabayaron y llucharon: la oficialidá.

1. Reconocencia a la Xunta pola Defensa de la Llingua Asturiana

Nesta Xunta Extraordinaria, la más solemne de toes, l'Academia quier facer reconocencia pública y agradecer a la *Xunta pola Defensa de la Llingua Asturiana* l'trabayu desendolcáu de magar la so creación en xineru de 1984 y el compromisu firme y ensin fiendes que siempres caltuvo pa cola defensa de la llingua d'esti país. A lo llargo d'estos años foron munches les xeres qu'entamaron o nes que participaron: campañes, concentraciones, protestes, manifestaciones, plataformes unitaries,... Nun pueo deteneme nelles nesti curtiu espaciu de tiempu, pero sí quixere nomar los Premios «Andrés Solar» que creen en 1985 n'alcordanza del lloráu escritor; les Manifestaciones pola oficialidá qu'organicen tolos años coincidiendo col *Día de les Lletres Asturianes* y que tuvieron el so ñiciu un día como güei, 8 de mayu de 1987, nuna concentración énte la Xunta Xeneral del Principáu d'Asturies; los «Conciertos pola Oficialidá», que faen añalmente dende 1988 unos díes enantes del Día de les Lletres; la so participación nel Pautu pol Autogobiernu y la Oficialidá na década de los 90; la organización de les «Caravanes pola Oficialidá»; la campaña «Doi la cara pola oficialidá» del 2008. Pero ensin dulda una de los sos iniciatives más importantes foi'l llamáu «Conceyu Abiertu pola Oficialidá» (CAO), xurdíu en 2004 col oxetivu d'inxerir la oficialidá del asturianu y del gallego-asturianu na reforma del Estatutu d'Autonomía y qu'axuntó un número bultable d'asociaciones, partíos y sindicatos.

Arriendes d'esti llabor reivindicativu, la XDLA trabajó pola normalización social del asturianu. Nesti sen hai que solliñar el *Llibru blancu de la recuperación y normalización llingüística d'Asturies*, asoleyáu en 1996 y que recueye les propuestas de la organización sobre cómo empobinar y xestionar esti procesu; ensin escaecer otros trabayos como l'informe xurídicu sobre'l *Proyectu de protección del bable* (1989), los rellacionaos colos servicios de promoción del asturianu (2003) o la presencia del asturianu na TPA: *Informe sobre l'usu del asturianu en RTPA* (2013) o l'*Informe sobre la necesidá d'una programación infantil n'asturianu en TPA* (2013).

Esta ye, en mui poques pallabres, la historia de la Xunta pola Defensa de la Llingua Asturiana. Ye una historia d'activismu, de coherencia y de valentía. Ye cuasimente la historia de la llucha pola reivindicación del asturianu nes caberes trés décadas. Por eso cuando nos dicen, tovía güei, que na demanda de la llingua asturiana hai que dir selemente, pasu ente pasu, nós podemos retrucar que la Xunta pola Defensa de la Llingua Asturiana lleva 30 años rispiendo pola oficialidá del vieyu idioma de los asturianos y que Conceyu Bable entamó en 1974 pidiendo lo mesmo ¿Ye dir apriesa, llueu de 40 años, tener que seguir esixendo la xusticia llingüística p'Asturies?

2. Dalgunos ñicios del llabor de l'ALLA nel añu caberu

Ye yá costume de vieyo que nun día como güei faiga un pequeñu repás del llabor d'esta Academia nel tiempu que va del Día de les Lletres d'un añu al día de les Lletres del añu viniente.

Nesti sen, l'Academia llevó alantre con total normalidá la quinta edición de la UABRA, la «Universidá Asturiana de Branu», qu'acoyó a más d'un centenar de participantes en Cangas del Narcea na primera quincena del mes d'agostu.

Na seronda, a primeros de payares, fixéronse, en collaboración cola Universidá, les XXXIII «Xornaes Internacionales d'Estudiu» na Facultá de Filosofía y Lletres, nes que participó un bon númberu d'investigadores.

El día 17 d'avientu, nel Antiguu Institutu Xovellanos de Xixón, rindióse homenax al que fore vicepresidente d'esta Academia, el profesor Miguel Ramos Corrada. Nel actu presentóse'l llibru *Estudios lliterarios y otros trabayos*, espublizáu cola collaboración de la Direición Xeneral de Política Llingüística del Principáu d'Asturies y que recueye la cuasi totalidá de los sos trabayos. Dende'l pasáu 21 de payares l'ALLA cuenta con un nuevu vicepresidente, l'académicu Xosé Antón González Riaño, profesor titular de la Universidá d'Uviéu y al que tos conocéis.

Polo que fai a l'actividá editorial, l'Academia cumplió colos plazos y números previstos de les sos revistes. Asina vieron la lluz los números 111 y 112 de

Lletres Asturianas; el n° 31 de *Lliteratura. Revista lliteraria asturiana* que güei se presenta; el n° 18 de *Cultures. Revista Asturiana de Cultura*; y el n° 4 de *Ciencias. Cartafueyos Asturianos de Ciencia y Teunoloxía*.

Na coleición *Toponimia* espublizáronse, colla collaboración del conceyu de Xixón, los números 139 y 140, dedicaos a estremaes parroquies del citáu conceyu. Na de *Fontes de la Llingua Asturiana* vien de ver la lluz, col sofitu de la Universidá d'Uviéu, el n° 10, *Notas y cuadernos de notas de los Piñán. Escritanos públicos de Sayambre (1659-1721)* d'Elena E. Rodríguez Díaz.

Asina mesmo los interesaos puen consultar en rede dos nuevos números de *TermAst. Propuestes de Terminoloxía Asturiana: la Terminoloxía de fútbol* de David Fernández y la *Terminoloxía de bioloxía* de Xosé B. Álvarez.

N'otru orde de coses hai que señalar l'anovamientu de la páxina web de l'Academia que lleva apareyada, por exemplu, una importante meyora de la edición *on-line* del DALLA; la entrega de los premios de los «Concursos de l'Academia de la Llingua Asturiana» 2014 n'ochobre del mesmu añu nel llar de la institución; los pautos de collaboración establecíos con otres instituciones como'l robláu n'avientu de 2014 cola Sociedá Internacional de Bioética (SIBI).

Peró'l trabayu más académicu tuvo que posar dacuando poles estorbises qu'una vuelta y otra empatonen la llingua y los drechos llingüísticos de los sos falantes. Nesti sen, l'exce central foi la enseñanza de la llingua asturiana y los problemes que la arrodién. Ehí tán les ruedes de prensa de xunu de 2014 sobre *La LOMCE, el currículu d'Asturies y la enseñanza de la Llingua Asturiana*; la de xineru de 2015 sobre *Especialidá docente de Llingua Asturiana*; y la del caberu mes de marzu *Enseñanza del asturianu: especialidá docente, currículu escolar y oficialidá*. De toes elles tuvo cumplida anuncia la sociedá asturiana.

3. Les eleiciones del 24 de mayu: una oportunidá pa la llingua asturiana

La casualidá fexo que, per segundu añu consecutivu, esti *Día de les Lletres Asturianas* coincidiera con un periodu electoral. De fechu, la campaña entamó xustamente güei. Si l'añu pasáu la cita yera importante, les eleiciones al Parllamentu Européu, esti pa nós yelo muncho más porque en 15 díes, el 24 de mayu, celébranse les eleiciones pa escoyer la composición de la Xunta Xeneral del Principáu y, darréu d'ello, el Gobiernu d'Asturies. Y ye equí onde se xuega'l futuru del asturianu porque, a lo cabero y práuticamente, ye'l parllamentu asturianu, y non otres instancies europees o estatales, el que decide qué facer cola llingua histórica d'Asturies.

L'Academia de la Llingua Asturiana quier treslladar a tola sociedá asturiana la so más inequívoca neutralidá política. Güei ente nós, como tolos años, hai representantes de fuerces polítiques, parllamentaries y non, y tán equí porque,

amás de tener plenu derechu democráticu a tar, l' Academia fizo-yos el brinde esplicitu pa que tuvieren. Porque nós somos sabedores de que la llingua asturiana nun pertenez a nengún partíu, nin a nenguna ideoloxía concreta, sinón que ye patrimoniu común de tol pueblu asturianu.

La neutralidá qu'apregonamos y qu'exercemos nel facer diariu de l'ALLA nun pue ser torga, sicasí, pa que faigamos delles consideraciones, no que cinca a la necesidá de que los partíos políticos amiesten a les sos llinies programátiques aiciones direutes de recuperación y dignificación del asturianu. La política llingüística dexa ver nesti sen y al llau d'otres propuestas —económiques, institucionales, medioambientales, territoriales, etc.— la idea que los partíos políticos tienen d'Asturies. Ye posible qu'haya poques persones que decidan el votu en función d'una propuesta sectorial concreta (la política llingüística, por exemplu), pero sí en rellación d'esta coles demás. En tou casu, los ciudadanos y les ciudadanes tienen derechu a conocer, claramente, qué política llingüística proponen los partíos. Ye más, sedría un perbón exerciciu democráticu qu'aquelles persones esmolecés pol futuru social y cultural del nuesu país ficieren un esfuerciu por ver d'encaxar la so visión d'Asturies cola de les polítiques qu'esparden programáticamente les estremaes opciones de gobiernu; y equí, otra vuelta, topámosnos cola política llingüística como ún de los exes fundamentales.

Tamos nun momentu de cambiu, eso dizlo la socioloxía, los mass media y el sentir de la xente. Les fuercies polítiques camuden p'adautase a nueves situaciones y, al empar, xurden otres opciones tamién enfotaes nel cambiu y la meyora sociales. Pues bien, nós camentamos que los momentos de cambiu y tresformación representen oportunidaes pa llogros y demandes sociales que, como la oficialización de la llingua asturiana, lleven dende la transición política ensin resolución efeutiva.

Nun ye cayer, una y otra vegada, na mesma y ritual demanda. Ye que la oficialidá ye absolutamente necesaria pa tener dalguna oportunidá de salvar al idioma. Y ye, amás, la única solución constitucional posible. Nun hai soluciones intermedies. ¿Qué soluciones intermedies escoyeron los gallegos, los vascos, los navarros, los catalanes, los valencianos, los balears y los araneses? Lo que pasa n'Asturies esplicase, xustamente, en función del estatus xurídicu del asturianu: ye la non oficialidá la que lleva a que'l Ministeriu d'Educación nun considere la necesidá de reconocer la especialidá docente de llingua asturiana al profesoraú, o que la presencia del área d'asturianu nel currículu d'Asturies seya llamantable, o que nun sintamos programes informativos n'asturianu na Televisión del Principáu o que l'asturianu malpenes tenga valir na vida cultural, institucional y política d'Asturies...

Por eso ye importante conocer y entender qué propuestas de política llingüística nos planteguen pa les próximes eleiciones les fuercies polítiques que s'asi-

tien n'Asturies, les nueves y les vieyes. En tou casu y como viemos, refugar un futuru xurídicu d'oficialización pal asturianu siempre será «vieya política», la política que vien faciéndose n'Asturies dende va 40 años.

4. *¿Y dempués de les eleiciones?*

Darréu de les eleiciones, como dicía'l lletreru de la muria, «la llucha sigue». Porque la demanda de los derechos llingüísticos n'Asturies nun tien más llende que'l so llogru efeutivu. Nun sabemos cuál va ser el resultáu electoral, pero per-sabemos que'l consensu social y políticu tien que ser determinante n'Asturies si de lo que se trata ye de da-y una posibilidá a esti pueblu. Da lo mesmo que se saquen mayorías absolutes o relatives. La crisis d'Asturies amuésase d'un mou global y, como venimos diciendo, tien componentes que van dende lo económico ya institucional hasta lo cultural y llingüístico. Y hai qu'abordar esta situación con una enorme responsabilidá y, dende llueu, cola máxima xenerosidá. Nesti en-fotu, les fuerces polítiques tienen que responder a munches cuestiones y, ente otres y definitivamente, a les grandes entruques en rellación cola cuestión llingüística y cultural: ¿queremos dignificar una cultura asturiana que seya una aportación ori-xinal a la cultura universal, sí o non?, ¿queremos que l'asturianu sobreviva ente les nueves xeneraciones d'asturianos y asturianas, sí o non?, ¿queremos qu'Asturies tenga les mesmes oportunidaes que'l restu de comunidaes bilingües del Es-táu, sí o non?

Pues bien, si la rempuesta a estes cuestiones ye afirmativa –sedría inconcebi-ble lo contrario– la consecuencia lóxica ye la necesidá del algame d'un gran consensu social y políticu al rodiu de la co-oficialidá de la llingua asturiana. Necesitamos con urxencia, d'un mou inaplazable, el reconocimientu xurídicu d'oficialización del idioma y necesítámoslu yá porque, como vemos una y otra vuelta, el réxime actual de proteición ye papel moyao cuando hai que dar pasos significativos na dignificación del asturianu. L'Academia, venimos aporfando nello dende va unos cuantos años, sabe cómo se pue facer esti procesu, sabemos que la oficialidá del asturianu nun tien por qué reproducir miméticamente les soluciones que se dieron n'otres comunidaes, sinón qu'ha afayase a la nuesa y concreta especificidá: la nuesa situación sociollingüística y los niveles de perviven-cia de la llingua; les actitúes, demandes y espeutatives sociales; la rellación ente llingua y cultura asturianas; fases d'una puesta en práutica prudente y aceutable; y hasta la necesidá d'una contención económica y presupuestaria. Ye dicir, tien que dase una oficialidá axustada a les necesidaes y posibilidaes d'Asturies, pero *oficialidá*.

Esta dinámica de cambiu na política llingüística cinca al futuru gobiernu d'Asturies, el que salga del resultáu electoral del 24 de mayu –que tien que tomar de-terminín y afalar el procesu– y al restu de partíos con representación na Xunta Xeneral del Principáu que tienen qu'encontalu. Y repetímoslo: l'Academia, que

ye la máxima institución llingüística d' Asturias, y ye apartidista y neutral políticamente, úfrese a les fuerces polítiques p' actuar como moderadora nel procesu d' oficialización, dende les primeres fases (concretar la formulación espresa) hasta les caberes (lleis de desarrollu y puesta en práutica gradual). ¿Daquién con xacú pue dexar pasar esta oportunidad y refugar esta ufierta?, ¿por qué diba facelo y actuar contra Asturias?, ¿cómo xustificar un despreciu asemeyáu al espíritu del nuesu pueblu?

L' Academia de la Llingua Asturiana da anuncia pública que, llueu de constituyida la nueva Xunta Xeneral, apurrirá a los estremaos grupos parlamentarios una propuesta, concreta y definida, pa dar aniciu a esti cambiu de política llingüística o, lo que ye lo mesmo, p' afitar les bases d' oficialización de la llingua. Y nesti enfotu queremos y necesitamos cuntar con toos vosotros.

Y yá pa poner puntu a les mios pallabres garro emprestaos los versos del poeta

ASINA DIXO AGAMENÓN*

Déxame al lllevantate averame al peréu y a la piescal
y amirar el banzáu qu' esnielda
como un vafal inmensu
y tornar a ti, sol, qu' afalagues
y calistres dende'l cumal de La Pena
hasta'l sur de Ventana.
Non. Nun pares. ¿Quién ansí te fala?
Sigui, sigui ensin entainar,
nun cuerras,
nun te galdas
trescantando'l cordal,
empobinando a occidente onde tapez
la nueche,
onde s' esfrona y frañe'l tiempu...
que yá mañana,
lloñe del xelebréu esnidiosu del norte,
volverás a amiyar tres el lluceru y la borrina,
afalando aliendos,
allargando l' enfotu
y, otra vuelta,
el vafal llientu del ríu
arreguilará los güeyos.

¡Puxa Asturias! ¡Puxa la oficialidá!

ANA Mª CANO

* Xuan P. Reyán, en *Lletres Asturianas* 95 (mayu 2007).